

Rembrandt: A tékozló fiú Gondolatok, benyomások egy festmény nyomán.

Rembrandt: The Prodigal Son Thoughts and impressions according to a painting

Várszegi Astik püspök, panonhalmi főapát
asztrik@osb.hu

Initially submitted Sept 30, 2020; accepted for publication Sept.28, 2020

Abstract

Rembrandt's painting challenged me personally in my youth. What we call "home" and "homecoming" forms our lives' essential experience. All through my life and work, I have searched for that form of living and acting, by way of which I can help my neighbours find themselves, return home, have their "home" experience.

Jesus articulates his parable in words, Rembrandt paints a picture. Jesus passes on a religious message by virtue of his parable. This religious message cannot be ignored otherwise we cannot comprehend what it is all about. Without this support, we cannot figure out this painting.

In his painting, among other characters, Rembrandt actually tries and makes us discern and see the relationship of the three "central" figures, the changes that take place in their hearts. The painting has a universal message and teaching. In our lives, we have to respond to three essential challenges: how do we relate to ourselves, to others and to the Infinite? In other words: how do you relate to "the Lord, your God", to "yourself" and to "your neighbour," who is like you, however, another self.

"Home means safety, I have some tasks to do at home," – writes a contemporary Hungarian author, Andera Tompa – "and one can observe holiday at home."

Kulcsszavak: tékozló fiú, hazatérés, Rembrandt,

Keywords: prodigal son, return home, Rembrandt

Rembrandt festménye fiatalon személyesen szólított meg. Az „otthon”, és a „hazatalálás” életünk alapélménye. Életem, munkám során azt a létezésmodot, ill. cselekvésmódot kerestem, amely révén környezetemet, a rábízottakat hozzá tudom segíteni, hogy megtalálják önmagukat, haza találjanak, „otthon” élményük legyen.

Jézus példázata szavakban hangzik el, Rembrandt képet fest. Jézus példázatának vallásos üzenete van. Ez a vallási üzenet kikerülhetetlen, különben nem értjük meg, miről van szó. E háttér nélkül a képet sem értjük meg.

Rembrandt képén a több személy közül igazában véve a három „központi” személy egymáshoz való viszonyát, a szívükben történő változásokat próbálja érzékeltetni, láttatni. A kép üzenete, tanítása egyetemes. Életünkben három alapkihívásra kell válaszolnunk: hogyan viszonyulunk önmagunkhoz, a másikhoz és a végtelenhez. Más szavakkal úgy fogalmazzuk: hogy viszonyulsz, milyen kapcsolatban vagy „Uraddal, Isteneddel”, „önmagaddal” és „felebarátoddal”, aki olyan, mint te vagy, mégis más.

Az otthon biztonság, otthon feladatom van és otthon lehet ünnepelni.” írja kortárs magyar írónk Tompa Andrea.

Rembrandt A tékozló fiú festményét eredetiben nem láthattam a szentpétervári Ermitázsban, de sokszor szemléltem, elmélkedtem róla jó reprodukciókról. A képet művészettörténészek, lelkészek, pszichológusok ismételten is nagy műértéssel elemezték, írtak róla. Henri J. M. Nouwen holland katolikus spirituális író műve A tékozló fiú hazatérése, Egy hazatalálás története címmel – többek között - magyar fordításban is megjelent 2001-ben.

1. ábra Rembrandt A tékozló fiú

Nouwen könyve rávezetett a kép mélyebb üzenetére, így saját dolgom rendezésében is sokat segített. Az író a képet a születés/újjászületés, továbbá, a három személy: az Atya, a tékozló fiú és az idős testvér kiemelt személyek szemszögéből közelítette meg. Ebben a hármasságban emberi életünk teljessége benne van. Éppen ezért nem rendkívüli, hogy a festmény sokakat megszólított és ma is megszólít. Mindannyian a „teljesség”, a mindig több

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

Várszegi Astrik főapát

vágyával élünk. Bármiként is fogalmazzuk, boldogságunkat keressük, az meg „otthon” van, ezért haza kell menni, vagy vissza kell menni. Vissza, haza az atyai házba. Kortárs írónk, Tompa Andrea ezt mondja Haza c. regényében: „Amíg valaki az élők sorában van, haza kell mennie, mert várják haza, mert nem lehet, hogy nem otthon ünnepli valaki az ünnepeket. Az otthon biztonság, otthon feladatom van és otthon lehet ünnepelni. Otthon vannak azok is, akiket szeretek, akár a vérszerinti szeretteim, akár barátaim.”

Jézus példázata szavakban hangzik el, Rembrandt képet fest. Jézus példázatának vallásos üzenete van. Ez a vallási üzenet kikerülhetetlen, különben nem értjük meg, miről van szó. E háttér nélkül Rembrandt képét sem értjük meg.

Jézus példázata Izrael küldetésének, vallási vezetőinek, Jézus vallásos kortársainak csődje, kemény kritikája. Mennyiben? Akiknek Isten egyetemes meghívó irgalmas szeretetéről kellene a népek, az egész világ előtt tanúskodni, azok bezárkóznak, „sövényt vonnak a törvény körül”, hozzáférhetetlenné teszik a belül-, és a kívülállók számára Isten meghívását. „Mózes tanító székében ülnek”, maguk nem hisznek már. Mivel hitetlenek, nem mennek be az Ígéret országába, sőt az odaigyekezőket is, másokat is akadályoznak befogadásban.

Jézus olyan Atyáról szól, aki szereti gyermekeit, magához öleli a hozzá térőket. Jézus küldetése, hogy összegyűjtse saját népe fiait, hozzágyűjtse a megtérőket is. Így lesz majd egy akol és egy pásztor. Ez az egyetemes látomás indítja, ez a küldetése. A „tékozló fiú” és a derék „idősebb fiú” léte „ékes bizonyíték arra, hogy az erkölcs még távol sem vallás. Jézus nem erkölcsalapító volt, hanem vallásalapító: Vagyis nem ítélezésre, hanem szeretetre hívott meg bennünket. Aki az Evangéliumot fordított sorrendbe olvassa, nem a kereszten függ, hanem a kereszttel kiabál. Az Evangéliumot fordítva olvasó szíve szerint az irigységtől sárga fiút ültetné az asztalfőre.” – így elemzi és értelmezi a történetet Pilinszky János.

Rembrandt képet fest, a három személy egymáshoz való viszonyát, a szívükben történő változásokat próbálja érzékeltetni, láttatni. Jézus példabeszéde vallási ihletettséggű, de messze túlmutat azon. Rembrandt megértette és a megéltet a művészet eszközeivel szinte kézzelfoghatóan kifejezésre juttatja.

A kép csodálatos, mert egyetemes és többrétegű értelmezésre is ihlet: benne van Isten és ember, ember és ember kapcsolata. Életünkben három alapkívívásra kell válaszolnunk: hogyan viszonyulunk önmagunkhoz, a másokhoz és a végtelenhez. Más szavakkal úgy fogalmazzuk: hogy viszonyulsz, milyen kapcsolatban vagy „Uraddal, Isteneddel”, „önmagaddal” és „felebarátoddal”, aki olyan, mint te vagy, mégis más.

A tékozló fiú képe személyesen szólított meg ifjúságomban, hiszen fiatalon, 18 évesen lettem elkötelezett szerzetes, aki úgy gondolta és hitte, hogy a „keskeny utat” választotta, míg mellette sokan a „széles utat”. Az évek során be kellett látnom, hogy mindegyik út veszélyes, az életre vivő, a keskeny is eltéveszthető és a széles útról is megtalálható a jó, a keskeny út. Megtapasztaltam, hogy más a szívből fakadó örömteli hit és az erkölcs. Éberség kell hozzá, ami ugyancsak ajándék. Törekedtem, hogy megtartsam a törvényt, minden esélyem megvolt rá, hogy a tökéletesség megtevesztő tudata megkísértsen és az évtizedek során egy kiszikkadt

lelkű, keményen ítélkező, kirekesztő farizeussá váljak, aki mindig tudja az igazat és a helyeset. Megtapasztalva, hogy az élet és az életben minden ajándék, arra a belátásra jutottam: kereső, bukdácsoló, tékozló fiú maradok. Mint a vámos, aki irgalomért könyörög, mindig azért imádkoztam, hogy megértem saját lelkemet és vágyaimat és hogy másokat, sokakat is megérthessek. Dosztojevszkij Zoszima sztarece tanított meg arra, hogy „Itt csak egy a menekvés: bátor elszánással tedd felelőssé magadat minden emberi bűnért!”

Évtizedek óta emberekkel, emberi problémákkal vagyok körülveve, s ezek jelentős hányada azzal függ össze, milyen a kapcsolatrendszerük. Milyen az „apa képe”, az apjához, az anyához fűződő viszonya. Egyikünknek kevésbé, másikunknak jobban megoldandó gondja ez. Az is komoly válsághoz vezethet, ha valaki nem tud leválni az anyjáról. De ha egy férfi kiengesztelhetetlen kapcsolatban él az apjával, az megnyomoríthatja saját és családja egész életét. Isten hitében, ismeretében és az Ő arcának tükrében tudjuk apa-képünket megtisztítani. Hitemben egy olyan evangéliumi létezőmódra vágytam, amely tükrözi és megéli a tékozló fiú történetében leírt és itt Rembrandt módján megfestett magatartást, az apa mintáját. Ez a „létezőmód” lehetőséget kínál a testvéreim, rám bizottak, embertársaim számára, hogy támasz lehessenek abban, hogy megtalálják, felfedezzék saját lehetőségüket, az „otthonlét” ajándékát és biztonságát.

A Sárospatakon tanító híres teológus, Johannes Amos Comenius írta A világ útvesztője és a szív paradicsoma című könyvében. (1977-ben megjelent magyarul is) „*Hol voltál, fiam? Hol voltál oly sokáig? Merre jártál? Mit kerestél a világban? Boldogságot? Hol kellett volna keresned, ha nem az Úrban? Néztem fiam, hogyan tévelyegsz, de nem akartam már tovább nézni, elvezettelek magamhoz... Mert itt választottam palotát magamnak lakóhelyül: ha akarsz itt lakni velem, megtalálsz mindazt, amit a világban hiába kerestél, békét, boldogságot, dicsőséget és mindeneknek bőségét. Ígérem, fiam, nem fogsz csalatkozni, mint amott.*”